

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ –NAPOCA

**REZUMAT
TEZA DE DOCTORAT**

**CONCEPȚIA EUROPEANĂ PRIVIND
POLITICA SOCIALĂ
ÎN DOMENIUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI**

**ÎNDRUMĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. LIVIU - PETRU ZĂPÂRȚAN**

**DOCTORAND:
GOȚIA ȘTEFAN - ANTON**

CLUJ - NAPOCA

2013

**CONCEPȚIA EUROPEANĂ PRIVIND POLITICA SOCIALĂ
ÎN DOMENIUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI**

CONȚINUT

Abrevieri.....	6
Introducere.....	9
Capitolul I. Politici sociale europene.....	13
1. Fundamentele filosofice ale politicilor sociale europene.....	13
2. Prevederi legislative în Tratatul Uniunii Europene.....	22
a. Politici sociale europene.....	22
b. Documente, programe și acțiuni în favoarea persoanelor cu dizabilități..	28
3. Sistemul instituțional implicat în procesul politicilor sociale.....	47
Capitolul II. Politica europeană pentru persoanele cu dizabilități.....	51
1. Politici publice. Definiții și concepte cheie.....	51
2. Procese și tendințe politice în lumea contemporană.....	54
3. Politici și intervenții în diferite domenii sociale la nivelul Uniunii Europene.....	62
4. Obiective sociale ale Uniunii Europene.....	69
a. Ocuparea forței de muncă.....	70
b. Politica socială și de ocupare a forței de muncă.....	84
c. Dialog social.....	84
d. Discriminarea.....	85
e. Egalitatea de șanse pentru femei și bărbați.....	93
f. Politica de securitate socială pentru persoane vârstnice și excluderea socială.	95
g. Politica privind sănătatea publică.....	95
h. Politica de sănătate și securitate în muncă.....	96
i. Politica privind persoanele cu handicap.....	96
5. Priorități ale Uniunii Europene în politicile persoanelor cu handicap.....	105
6. Modele de bună practică în aplicarea politicilor incluzive pentru persoanele cu dizabilități.....	114
a. Modelul scandinav: Suedia.....	115
b. Modelul anglosaxon: Marea Britanie.....	120
c. Modelul continental: Germania.....	126
d. Modelul belgian de protecție socială a persoanelor cu handicap.	

Principii și acțiuni generale.....	132
Capitolul III. Protecție socială în România pentru persoanele cu handicap.....	139
1. Istoricul sistemului de protecție socială în România.....	139
2. Sistemul de protecția socială pentru persoanele cu dizabilități în România.....	148
3. Stadiul actual al problematicii generate de conceptul „stare de handicap” în România.....	153
4. Persoanele cu dizabilități în legislația actuală a statului român.....	158
5. Drepturile persoanelor cu dizabilități.....	165
6. Drepturile persoanelor cu handicap acordate în baza Legii nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.....	170
7. Adaptarea rezonabilă.....	176
a. Accesibilități pentru persoana cu handicap.....	178
b. Accesibilitatea tehnologiei informatice.....	181
c. Tehnologii suport pentru accesibilitate.....	181
d. Accesibilitatea documentelor.....	182
e. Principalele orientări și preocupări în domeniu.....	182
f. Inițiative pentru e-incluziune.....	183
g. Adaptări și facilități pentru spațiul virtual. Web 2.0.....	184
8. Date statistice privind protecția socială pentru persoanele cu dizabilități în România, și relevanța lor pentru precizarea unei strategii politice în domeniu.....	186
a. Cadrul legislativ adoptat în România privind protecția, integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap.....	189
b. Creșterea gradului de ocupare a forței de muncă pentru persoanele cu handicap.....	191
c. Programe finanțate de A.N.P.H în domeniul protecției persoanelor cu handicap.....	192
d. Beneficiile sociale.....	194
e. Recomandări.....	196
Politici sociale reflectate în strategiile județene de asistență și protecție socială.	
Studiu de caz D.G.A.S.P.C.Bihor.....	199
1. Evoluția sistemului de protecție socială pentru persoanele cu dizabilități în cadrul D.G.A.S.P.C. Bihor. Studiu de caz.....	201
A. Servicii sociale pentru persoane cu handicap oferite în decursul anului 2005 de către	

<i>D.A.G.S.P.C. Bihor</i>	212
<i>B. Servicii sociale pentru persoane cu handicap oferite în decursul anului 2006 de către D.A.G.S.P.C. Bihor</i>	213
<i>C. Servicii sociale pentru persoane cu handicap oferite în decursul anului 2007 de către D.A.G.S.P.C. Bihor</i>	214
<i>D. Servicii sociale pentru persoane cu handicap oferite în decursul anului 2008 de către D.A.G.S.P.C. Bihor</i>	2015
<i>E. Servicii sociale pentru persoane cu handicap oferite în decursul anului 2009 de către D.A.G.S.P.C. Bihor</i>	217
<i>F. Servicii sociale pentru persoane cu handicap oferite în decursul anului 2010 de către D.A.G.S.P.C. Bihor</i>	218
<i>G. Servicii sociale pentru persoane cu handicap oferite în decursul anului 2011 de către D.A.G.S.P.C. Bihor</i>	234
<i>H. Servicii de sociale prioritare pentru persoane cu handicap prognozate de D.A.G.S.P.C. Bihor în perioada 2012-2016</i>	244
2. Limitele de competență ale D.G.A.S.P.C. Bihor	253
Capitolul IV. Concluzii	261
Bibliografie	277
Anexa	290
Anexa 2.	291
Anexa 3.	298

Rezumat

Această lucrare este rezultatul unor preocupări de mai bine de șase ani, de cunoaștere a ceea ce înseamnă fenomenul politicilor europene aplicate pentru persoanele cu dizabilități, fundamentele lor, mecanismele de funcționare, dublate de căutarea răspunsului la o serie de întrebări legate de posibilitățile României de a-și însuși inițiative și responsabilități sociale în contextul integrării în structurile Uniunii Europene, în condițiile unor alocări bugetare minime.

Ipoteza de lucru de bază a fost aceea că întreaga construcție europeană are ca punct de sprijin solid spiritualitatea ei, valorile culturale pe care le cultivă, acea politică a „binelui comun”¹, egalitate de șanse, pe conceptul promovat de Robert Schuman², unul dintre părinții fondatori ai Uniunii Europene.

Din punctul de vedere al politicilor europene pentru persoanele aflate în vulnerabilitate aceste valori au avut o un mare aport și au dus la formarea unor strategii privind protecția, integrarea și incluziunea sociala a persoanelor cu handicap. Acest deziderat avea ca scop asigurarea exercitării totale de către persoanele cu handicap a drepturilor și libertăților fundamentale, în vederea creșterii calității vieții acestora, precum și dezvoltarea și implementarea programelor de asistență socială destinate nevoilor specifice persoanelor vârstnice în vederea susținerii participării acestora la viața economică, socială și culturală a societății și asigurării dreptului la o viață autonomă, împlinită și demnă.

Principalele obiective pe care le-am avut în vedere au pornit de la nevoia de a crea o colecție de informații privind conținutul și gradul de aplicabilitate la nivel național a politicilor sociale internaționale la care România era semnatară, cu precădere politicile pentru persoanele cu dizabilități, dar și o reflectare adusă la zi a legislației românești în domeniul politicilor sociale care în urma aderării la Comunitatea Europeană a parcurs o perioadă efervescentă remarcabilă. Această colecție a fost gândită ca un instrument de lucru util mie, partenerilor cu care interacționez în câmpul serviciilor sociale dar și persoanelor aflate în dificultate, persoanelor cu dizabilități care doreau să cunoască legislația europeană și românească, normele care au suferit modificări, aplicabilități, proceduri etc.

În conformitate cu practicile europene în domeniu, accentul – care până de curând era pus exclusiv pe reabilitarea persoanei cu dizabilități pentru a se „încadra” în societate – se

¹ Rădăcini creștin-democrate ale construcției europene - Sfera Politicii www.sferapoliticii.ro/sfera/157/art04-Albescu.php

² A pus fundația construcției europene, instalând o autoritate supra-națională la Luxemburg - Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului- care includea și Germania. http://ro.wikipedia.org/wiki/Robert_Schuman 20/03/2013

schimba în sensul ca societății i se cere să se adapteze, astfel încât să includă și să facă față cerințelor tuturor membrilor săi, inclusiv a celor cu handicap. Sectorul public și privat trebuie să conlucreze și să dezvolte parteneriate, în vederea furnizării de servicii de calitate, la standarde europene, în beneficiul exclusiv al persoanelor cu dizabilități. Deciziile și acțiunile care au în vedere persoana cu dizabilități, trebuie să urmărească cu prioritate protejerea interesului și promovarea drepturilor acestei persoane printr-o “adaptare” a societății la persoana cu handicap.

Am continuat cu studiul modului în care serviciile sociale pentru persoanele cu dizabilități respectă principiile prevederilor Uniunii Europene precum și modul în care aceste servicii sociale au evoluat de-a pe parcursul mai multor ani, din punct de vedere al tipului de servicii oferite, a anumitor alocări bugetare, pentru implementarea politicii sociale respective, pentru dezvoltarea serviciilor sociale specifice, precum și din punctul de vedere a specializării resursei umane desemnate să deservească persoanele cu dizabilități în cadrul unei unități de asistență socială, cu un anumit specific.

Evident că în România, stat multă vreme comunist, prejudecățile create și alimentate politic au generat discriminare la adresa membrilor care se distingeau față de „normalul” acceptat. Aceasta atitudine a fost generatoare de bariere sociale, era adesea imposibil de trecut și fără un efort de solidaritate socială multe persoane cu dizabilități, sfârșeau prin a fi ignorate și izolate. În aceste condiții schimbarea atitudinii și a mentalității generale este un proces de lungă durată, necesitând un efort susținut din partea tuturor actorilor sociali. Dacă în statele europene cu tradiții și concepții pozitive față de ajutorul care trebuie acordat persoanelor aflate în nevoi, erau stabilite un set de standarde minime de servicii care trebuiau să fie acordate, acele standarde minime impuse României ajungeau să fie, pentru cultura noastră considerate adevărate “standarde maxime” deoarece erau aproape imposibil de atins cu infrastructura, serviciile și personalul pe care îl aveam.

În anul 2005 serviciile și structurile comunitare precum și societatea civilă, reprezentată de ONG – urile specializate în ajutorul celor cu nevoi erau într-un stadiu incipient și se manifestau timid, exista încă un înalt nivel al solidarității intrafamiliale specific modelului tradițional al familiei românești, model susținut de legislația în domeniu. Ca urmare a influențelor exercitate de trendul politicilor europene, politica socială din România a suferit transformări importante. Însă datorită faptului că nu aveam o cultură de standarde minim obligatorii, nu aveam mecanismele de aplicare, verificare și control a acestora, nu exista la nivel național o viziune de dezvoltare unitară pentru problematica persoanelor cu dizabilități.

Nu exista nici un compendiu legislativ axat pe problematica serviciilor sociale pentru persoanele cu dizabilități; care să ofere punctual fundamentul legal.

Concretizarea prevederilor directivelor politicilor sociale europene, la care România a aderat, s-a realizat odată cu apariția legii 448 din 2006. Ea a oferit un cadru general în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități. Această lege a fost prima formă consolidată care prevedea drepturile sociale ale persoanelor cu handicap, din ea derivând ulterior, servicii sociale specifice pentru fiecare categorie de persoană cu dizabilități, în funcție de nevoile acestora.

Din punctul de vedere al metodei de lucru am întâmpinat numeroase dificultăți, nu atât din lipsa de bibliografie, care era insuficientă și pe care în cele din urmă, am reușit să o accesez online, să o traduc și să o adaptez, cât din lipsa unui stagiu practic pe care să-mi fundamentez procedurile ca fiind posibile în fața forurilor decizionale județene care contraargumentau cu un buget social redus, lipsă de personal și personal specializat. De altfel această nevoie de specializare se regăsea la nivel național. În anul 2007 am aplicat pentru o bursă TAIEX³ care avea două secțiuni, un stagiu teoretic și un stagiu practic în Belgia, țara care la acea dată avea cel mai mare stadiu de implementare a standardelor sociale din Uniunea Europeană, aproximativ 94%, și unde am avut ocazia să intru în contact cu un sistem avangardist care apoi mi-a folosit în cadrul D.G.A.S.P.C⁴. Bihor, instituție care în acea vreme se reorganiza, iar multe aspecte al modelului belgian, propuse de cei care am participat la acest schimb de experiență au fost acceptate și puse în practică. S-a ajuns astfel ca într-un procent de 70-75% din calitatea, organizarea și funcționarea serviciilor sociale oferite de către D.G.A.S.P.C. Bihor, să fie identice cu cele ale modelului belgian.

Anual crescând gama serviciilor oferite, conform statisticilor, s-a pus accentul pe o nevoie de standardizare națională a modului de aplicare specifică a diverselor tipuri de servicii sociale. Până în acest moment nu există un mod unitar, național de aplicare a acestor servicii, ele fiind cantonate la nivel de discuții, întâlniri, *workshopuri*, sugestii înaintate ministerelor de resort etc.

Procesul de flexisecuritate socială, de implementare a politicilor sociale la nivel național este limitat datorită crizei economice mondiale. Diminuarea salariilor personalului direct implicat în activitatea cu persoanele cu dizabilități, diminuarea alocațiilor persoanelor cu dificultăți materiale, diminuarea fondurilor alocate susținerii activității diverselor servicii, imposibilitatea formării continue a personalului, plecarea sau migrarea în străinătate a

³ Agenția de asistență tehnică și schimb de informații Este un instrument gestionat de către Direcția Generală de Extindere a Comisiei Europene. TAIEX sprijină țările partenere în ceea ce privește armonizarea, aplicarea și respectarea legislației UE.

⁴ D.G.A.S.P.C. Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului

personalului calificat, imposibilitatea angajării de noi persoane duc, pentru moment, la scăderea calității serviciilor sociale pentru persoanele cu dizabilități în România.

În toate epocile, persoanele cu anomalii, fie de ordin psihic sau fiziologic (copii, tineri sau bătrâni) erau observate și marginalizate de cei din jur, fiind considerate, din motive mai mult sau mai puțin reale drept persoane nefaste, purtătoare de boală și sărăcie, care nu aduceau niciun folos societății, ci doar necesitau îngrijire și atenție specială. Ca un efect imediat, societatea și-a dezvoltat o atitudine discriminatorie, de excludere, respectiv de îndepărtare a acestor grupuri de oameni ce prezentau anumite lipsuri și incapacități (psihice sau fiziologice), aceste anomalii fiind considerate contagioase. Pe parcursul secolelor, atitudinea societății față de aceste persoane cu anomalii a fost în directă dependență de nivelul de dezvoltare al culturii, învățământului, medicinei, dezvoltării economice. Se știe că în Grecia Antică și India, de exemplu, persoanele cu deficiențe, atât fizice cât și mintale pronunțate, erau nimicite și aruncate în prăpastie. În diferite epoci atitudinea față de diferite dizabilități, fizice sau psihice, a fost diversă, începând cu exterminarea, ridiculizarea și plasarea în aziluri semi-carcerale până la educare și adecvare ocupațională.⁵

Ideea de normalitate este o idee reziduală⁶ (promovează un ideal de viață al secolului trecut, ce azi este depășit). Ea a fost o creație a “moralei naturale” și presupune un consens formulat sau neformulat ce conducea spre o conduită mijlocie. Cei ce nu erau considerați “normali” erau izolați, marginalizați, fie uciși. Limitele de încadrare în categoria “normal” sau “anormal” sunt discutabile și nu pot fi luate în considerație în totalitatea lor.

Cei “nehandicapați”, cei normali îi formează așadar, după concepțiile lor, pe cei handicapați, pe cei “anormali” atribuindu-le roluri sociale speciale. Persoanele cu dizabilități includ acele persoane care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere, pot îngreuna participarea deplină și efectivă a persoanelor în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți.⁷

O persoană cu handicap funcțional este o parte a societății în care trăiește și care și-a însușit în mod inconștient atitudinea prin care a avea un handicap funcțional înseamnă ceva urât. Imaginea pe care ți-o formezi despre tine însuși o capeți în parte prin propria experiență. Astfel o persoană handicapată încearcă diferite activități și își dă seama că pe unele le poate face pe altele nu. În felul acesta persoana handicapată își cunoaște capacitățile și incapacitățile. Persoana handicapată, în funcție de posibilitățile sale, încearcă să satisfacă

⁵ *Reprezentările sociale la copiii cu deficiențe*. Psihologia Online www.psihologiaonline.ro/download/lucrari/L004_RSCopii.pdf. 22/03/2013

⁶ F. GUTTMAN, *Percepția persoanelor cu deficiențe de vedere*, www.academia.edu/.../Percepția_persoanelor_cu_deficiente_de_vede. 22/03/2013

⁷ J. KOKOTT, *Concluziile Avocatului General*, eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX...RO...22/03/2013

așteptările celor din jur, fie ele pozitive, fie ele negative. Handicapatul primește și își asumă acel rol pe care, societatea plecând de la codul său valoric îl distribuie.⁸

O societate care elimină o parte din membrii săi este o societate săracă. În întreaga lume există mai mult de 500 milioane de persoane cu dizabilități⁹ care sunt îndreptățite să aibă aceleași drepturi ca toți ceilalți cetățeni. Primul articol al Declarației Universale a Drepturilor Omului arată că toate ființele umane sunt libere și egale, ca demnitate și drepturi. Întreaga omenire a parcurs un drum foarte lung de la ideea îngrijirii persoanelor cu dizabilități de către familie la o abordare care încearcă să dea acestora posibilitatea de a-și controla propria viață. Abordările mai vechi, întemeiate în mare măsură pe mila și pe percepția persoanelor cu dizabilități ca fiind neajutorate, sunt în prezent considerate inacceptabile. Persoanele cu dizabilități doresc șanse egale și acces la toate resursele respectiv: educație incluzivă, tehnologii noi, servicii medicale și sociale, sport și activități recreative, bunuri de consum etc. De multe ori, societățile, prin modul în care sunt organizate, determină excluderea persoanelor cu handicap de la viața socială. Discriminarea cu care aceste persoane se confruntă se bazează uneori pe prejudecăți dar deseori este cauzată de faptul că sunt aproape complet uitate și ignorate, ceea ce duce la apariția și întărirea barierelor de mediu și de atitudine care le împiedică să facă parte din societate. Carta Uniunii Europene a Drepturilor Omului, recent adoptată, confirmă că pentru a realiza egalitate pentru persoanele cu dizabilități, dreptul la non-discriminare trebuie suplimentat cu dreptul de a beneficia de măsuri menite să le asigure independența, integrarea și participarea la viața comunității. Realizarea adaptărilor mediului fizic, informării și comunicării la nevoile persoanelor cu handicap constituie una dintre cele mai importante măsuri.¹⁰

Accesul persoanelor cu handicap la mediul fizic, informațional și comunicațional este stipulat de lege și este o parte componentă a conceptului "Acces pentru toți". Promovarea și implementarea acestuia constituie o măsură specifică prin care autoritățile publice pot împiedica crearea de noi bariere și apariția unor noi surse de discriminare, astfel că incluziunea persoanelor cu handicap să devină, într-adevăr, reală. Conceptul "Acces pentru toți" se bazează pe principiul participării și integrării depline în societate nu numai a persoanelor cu handicap ci și a persoanelor vârstnice și a persoanelor cu limitări de mobilitate, precum și pe perspectiva creării unui mediu prietenos și civilizat.¹¹

⁸ *Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare Politici in educație pentru elevii în situație de risc - www.oecd.org/edu/country-studies/38614298.pdf..22/03/2013*

⁹ *Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap. Accesibilități - www.anph.ro/tematica.php?id=11..22/03/2013*

¹⁰ idem

¹¹ *Secretariatul General al Guvernului. Notă de fundamentare - www.sgg.ro/nlegislativ/docs/2012/12/b_d04h5jg6k7vcqzns2m.pdf..22/03/2013*

Astfel, trebuie să pornim de la ideea că indiferent de încercările de clasificare a persoanelor ca fiind deviate sau nu, “orice individ indiferent de starea lui psihofizică are o structură proprie unică, deci o personalitate...”.¹² În consecință persoanele ce vin în contact cu astfel de persoane trebuie să țină cont de personalitatea fiecărei persoane handicapate, iar atitudinea noastră, a opiniei publice în general nu trebuie să fie una negativă generată de faptul că aceste persoane au anumite nevoi speciale, ci una pozitivă bazată pe respectul și considerația cuvenită oricărei persoane indiferent de starea sa.

Uitând că și “ei” sunt niște ființe ca și noi, ne-am delimita de însăși condiția noastră umană, de însăși legea moralei creștine ce spune: “ajută-ți aproapele”. Și această categorie umană „handicapați” trebuie să se bucure de un tratament similar cu ceilalți membri ai societății. Nu este voie să vorbim și să creăm o „societate separată a persoanelor handicapate”. Trebuie să considerăm că și aceste persoane cu stare de handicap fac parte din aceeași societate ca și noi „ceilalți”.¹³

Handicapul trebuie raportat la societate, ceea ce înseamnă că ce este reprezentativ cu privire la starea de handicap rezultă numai din activitatea pe care o desfășoară o persoană cu handicap, din acțiunea prin care societatea determină un handicap, din atitudinea celorlalți oameni sau din arhitectura mijloacelor de transport și din organizarea socială, toate acestea fiind create de persoane cu aptitudini psihofizice normale și create pentru persoane cu stări de handicap.

În conformitate cu această idee „*persoanele cu handicap constituie o minoritate*”.¹⁴ Astfel, dacă o persoană cu stare de handicap este săracă, cauza sărăciei sale o constituie mai puțin persoana însăși cât mai ales societatea care deliberat sau nu, conștient sau nu, o discriminează, o stigmatizează. La fel în cazul persoanelor cu stare de handicap din punct de vedere fizic, problematica acestei situații, stări, trebuie localizată în interacțiunea dintre persoana în cauză și diversele segmente ale sistemului social.

Ca atare adaptarea nu mai trebuie privită dintr-o perspectivă unidirecțională, ci trebuie înțeles că și societatea trebuie să se adapteze la aceste persoane, la minoritatea lor. Handicapul fizic nu mai trebuie privit ca o problemă societală, prin aceasta referindu-mă în mod direct la efectele negative ale diferitelor situații sociale sau fizice ale individului. Multe handicapuri fizice sunt rezultate ale condiționării sociale. Tratamentul medical nu va rezolva izolarea

¹² Dezvoltarea *personalității* la copii și adolescenți | Index Medical www.romedic.ro/dezvoltarea-personalitatii-la-copii-si-adolescenti..22/03/2013

¹³ Asistența socială pentru *persoanele cu handicap* mintal www.acuz.net/.../Asistenta_sociala_pentru_persoanele_cu_handicap_...22/03/2013

¹⁴ A.NECULAU; G.FERREOL, „*Minorități, marginali, excluși*” Iași, Ed. Polirom, 1996; Wikipedia. *Handicap* - ro.wikipedia.org/wiki/Handicap ..22/03/2013

socială sau frontierele arhitecturale, care reprezintă probleme majore, aş spune chiar vitale pentru persoanele cu handicap.¹⁵

Rezolvarea acestor probleme aparţine de organizarea societăţii, fiind o sarcină expresă a politicilor sociale şi unul din scopurile activităţii de asistenţă socială. Rezultatele nu vor întârzia să apară şi se va confirma că acest mod de gândire şi acţiune se va generaliza contribuind în sens pozitiv la schimbarea atitudinii societăţii vis-a-vis de persoanele cu stări de handicap.

Printr-un efort de solidaritate socială suntem chemaţi să acţionăm în mod favorabil nevoilor complexe ale persoanelor cu dizabilitati deoarece acestea trebuie pregătite şi ajutate pentru a-şi asuma deplina responsabilitate ca membri ai societăţii. În acelaşi timp, diversele sisteme si servicii (educaţie, sănătate, angajare în muncă, servicii sociale etc.) trebuie sa vina în întâmpinarea nevoilor si a posibilităţilor tuturor membrilor societăţii, inclusiv a persoanelor cu dizabilitati.¹⁶

Politicile europene pentru persoanele cu handicap, la care si România a aderat, au în vedere valorile fundamentale ale drepturilor omului iar dreptul de a alege este unul esenţial. Persoana cu handicap are posibilitatea de a lua hotărâri privind viaţa sa, de a gestiona bugetul personal complementar si de a alege serviciile de care are nevoie precum si furnizorii lor, în baza unor contracte individuale de servicii. Reprezentantul legal al persoanei cu handicap va decide în numele si interesul acesteia numai în condiţiile expres prevăzute de lege. Aceasta strategie este bazata pe următoarele principii fundamentale: 1. respectarea drepturilor si a demnităţii persoanelor cu handicap, în baza Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului care proclama, în primul articol, ca toate fiinţele umane se nasc libere si egale în demnitate si în drepturi, ca sunt înzestrate cu raţiune şi conştiinţă si trebuie sa se comporte unele fata de altele în spiritul fraternităţii. Astfel, comunităţile trebuie sa tina seama de diversitatea membrilor lor si sa se asigure ca persoanele cu handicap, membri ai comunităţii, îşi pot exercita efectiv si se bucura de toate drepturile omului: civile, politice, sociale, economice si culturale; 2. prevenirea si combaterea discriminării potrivit căruia fiecărei persoane i se asigura folosirea sau exercitarea, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului si a libertăţilor fundamentale ori a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social si cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice fără deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă pe baza de rasa, naţionalitate, etnie, limba, religie, categorie sociala, convingeri,

¹⁵ *Dezbateri ale Uniunii Europene - Europa*www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//.../22/03/2013

¹⁶ *DGASPC Bihor, Strategia judeţeană de dezvoltare a serviciilor ... - www.dgaspcebihor.ro/.../22/03/2013*

gen, orientare sexuala, vârsta, dizabilitate, boala cronica necontagioasa, infectarea HIV ori apartenenta la o categorie defavorizata. Discriminarea la care persoanele cu handicap trebuie sa facă fața este cauzata de prejudecați însa, de cele mai multe ori, este urmare a faptului ca aceste persoane sunt uitate sau ignorate, ceea ce conduce la apariția și întărirea artificiala a barierelor de mediu si de atitudine între persoanele cu handicap si comunitate; 3. egalizarea șanselor pentru persoanele cu handicap, înțeles ca proces, definit de Regulile Standard privind Egalizarea Șanselor pentru Persoanele cu Handicap, prin care diversele sisteme ale societății, cum ar fi serviciile, activitățile, informațiile, comunicarea si documentarea, sunt disponibile tuturor. Persoanele cu handicap sunt membri ai societății si trebuie sa primească tot sprijinul de care au nevoie in cadrul structurilor obișnuite din educație, sănătate, angajare in munca, servicii sociale etc. Ca parte integranta a procesului de egalizare a șanselor, trebuie prevăzute ajutorarea si pregătirea persoanelor cu handicap pentru ca acestea sa-si poată asuma deplina responsabilitate de membri ai societății; 4. egalitatea de tratament care reprezintă absenta oricărei discriminări directe sau indirecte, bazate pe motive de apartenenta religioasa sau convingeri, handicap, varsta sau orientare sexuala, in ceea ce privește ocuparea si încadrarea in munca, așa cum este stabilit in Directiva Consiliului Europei 2000/78/CE din 27 noiembrie 2000¹⁷; 5. solidaritatea sociala, potrivit căruia societatea participa la sprijinirea persoanelor care nu își pot asigura nevoile sociale, in vederea menținerii și întăririi coeziunii sociale; 6. responsabilizarea comunității, potrivit căruia comunitatea intervine activ in promovarea drepturilor persoanelor cu handicap precum si in crearea, dezvoltarea, diversificarea si garantarea susținerii serviciilor necesare persoanelor cu handicap. Aceste servicii trebuie sa fie de calitate, bazate pe nevoile persoanelor cu handicap, integrate in contextul social si nu o sursa de segregare. Un astfel de sprijin este in conformitate cu modelul social european de solidaritate, model care recunoaște solidaritatea noastră, a tuturor, unii față de ceilalți si, in special, față de cei care au nevoie de sprijin; 7. subsidiaritatea, potrivit căruia comunitatea locala sau asociativa și, complementar acestora statul, intervin in situația in care familia sau persoana nu-si poate asigura integral nevoile sociale; 8. conștientizarea societății a statutului de persoana cu handicap, potrivit căruia societatea in ansamblul ei trebuie sa vina in întâmpinarea eforturilor de integrare a persoanelor cu handicap, prin adoptarea si implementarea masurilor adecvate iar persoana cu handicap trebuie sa-si asume obligațiile de cetățean. Procesul transfera accentul pus pe reabilitarea persoanei pentru a se "încadra" in societate, pe concepția de schimbare a societății care

¹⁷DIRECTIVA 2000/78/CE - Crează un cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă

trebuie sa includă și să facă față cerințelor tuturor indivizilor, inclusiv a celor cu handicap; 9. interesul persoanei cu handicap potrivit căruia orice decizie și măsura trebuie luata numai in interesul acestei persoane, fiind inacceptabile abordările întemeiate pe mila și pe percepția persoanelor cu handicap ca fiind neajutorate; 10. abordarea integrată, potrivit căruia protecția, integrarea și incluziunea sociala a persoanelor cu handicap sunt cuprinse in toate politicile naționale sociale, educaționale, ale ocupării forței de munca, petrecerii timpului liber, accesului la informație etc. Nevoile persoanelor cu handicap și ale familiilor acestora sunt diverse și este important să fie conceput un răspuns al comunității care să se poată de cuprinzător care să țina seama atât de persoana ca întreg cât și de diversele aspecte ale vieții acesteia; 11. parteneriatul, potrivit căruia organizațiile neguvernamentale ale persoanelor cu handicap, care reprezintă interesele acestora sau cu activitate în domeniu sunt implicate și consultate în procesul decizional, la toate nivelurile, privind problematica handicapului, precum și în procesul de protecție a persoanelor cu handicap. Grupul ținta cuprinde persoanele cu handicap, familiile acestora sau reprezentanții legali, precum și comunitatea din care persoanele cu handicap fac parte.¹⁸

În legislația română, serviciile sociale sunt definite drept „ansamblul complex de demersuri și acțiuni concertate pentru a răspunde nevoilor sociale individuale, familiale sau de grup, în vederea prevenirii și depășirii unor situații de dificultate, vulnerabilitate sau dependență pentru prezervarea autonomiei și protecției persoanei, pentru prevenirea marginalizării și excluziunii sociale, pentru promovarea incluziunii sociale și în scopul creșterii calității vieții”.¹⁹ Reglementările legale în vigoare au în vedere organizarea unitară a sistemului de servicii sociale cât și ale prestațiilor sociale în România, adresată tuturor persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate. Reglementările legale pe baza cărora s-a efectuat reforma și dezvoltarea strategică a sistemului de asistență socială din România au în vedere consolidarea parteneriatelor sociale, administrative și descentralizarea deciziilor în scopul asigurării unor prestații corespunzătoare în condiții de economicitate ale utilizării resurselor publice.

Strategiile românești pentru persoanele cu dizabilități asigură prin M.M.F.P.S.,²⁰ coordonarea eforturilor instituțiilor responsabile și cu atribuții în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului. Strategia are în vedere implicarea mai responsabilă, profesioniste, pe termen lung a tuturor factorilor de reglementare, executive cât și ale

¹⁸ *Legea nr. 448/2006*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1 din 3 ianuarie 200

¹⁹ *Idem, Legea nr. 448/2006*.

²⁰ Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale www.mmuncii.ro/.../domenii-relatii-bilaterale-si-organizatii-internationale..22/03/2013

autorităților administrației publice locale, a societății civile privind protecția copiilor și a persoanelor cu un grad ridicat de risc privind marginalizarea respectiv excluziunea socială.

Este vorba atât despre autoritățile administrației publice locale: Consiliul Local, Serviciile publice de asistență socială, Comisia pentru Protecția Copilului, președintele Consiliului Județean, secretarul general al județului sau al sectorului municipiului București, Direcția generală de asistență socială și protecția copilului, primarul, cât și de instituții ale administrației publice centrale de specialitate: Ministerul Internelor și Reformei Administrative, Agenția Națională Antidrog, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Culturii și Cultelor, Ministerul Educației Naționale, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Inspekția Muncii, Ministerul Justiției, Ministerul Sănătății Publice, Secretariatul General al Guvernului, Departamentul pentru relații interetnice, Agenția Națională pentru Rromi, Oficiul Român pentru Adopții, Autoritatea Națională pentru Tineret, Avocatul Poporului, Consiliul Național al Audiovizualului, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Consiliul Național pentru Formarea Profesională a Adulților.²¹

Principalii parteneri în implementarea Strategiei sunt reprezentanții societății civile, prin intermediul organizațiilor neguvernamentale, universități și alte instituții de învățământ, institute de cercetare cât și cultele religioase. Evaluarea implementării Strategiei se realizează în mod periodic, anual și la încheierea perioadelor de implementare ale planurilor operaționale.

Strategia națională pentru protecția, integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap în perioada 2006-2013²² este centrată pe persoana cu handicap, aceasta fiind considerată cetățean cu drepturi depline. Ea are ca scop asigurarea exercitării, de către persoanele cu handicap, a drepturilor și libertăților fundamentale în vederea creșterii calității vieții lor.

Pentru asigurarea acestui deziderat și o abordare integrată la nivel național, a fost necesară revizuirea legislației existente în domeniul protecției persoanelor cu handicap, urmărindu-se crearea cadrului pentru respectarea interesului persoanei cu handicap, în conformitate cu nevoile sale individuale, reducerea riscurilor de excluziune socială și facilitarea participării depline și active la viața comunității.

²¹ Instituție publică cu rol de autoritate națională în domeniul calificărilor profesionale. *Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților* www.cnfpa.ro/.22/03/2013

²²Strategia națională pentru protecția, integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap în perioada 2006-2013 a fost aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1.175/2005, publicată în M.Of. al României, nr.919 din 14 octombrie 2005

Aceste premise au avut ca și consecință adoptarea Legii nr. 448/2006, republicată, *privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap*²³. Actul normativ pune accent pe dezinstituționalizare, pe crearea de servicii alternative prin: afirmarea conceptului conform căruia familia este mediul cel mai prielnic pentru îngrijirea și protecția adultului cu handicap, familiei fiindu-i necesar sprijin adecvat, pe baza evaluării nevoilor sale; introduce ocupația de asistent personal profesionist care va putea lua în îngrijire persoane cu handicap grav și accentuat fără condiții de locuit și fără un venit la nivelul salariului mediu pe economie; propune admiterea într-un centru rezidențial a unei persoane cu handicap ca ultimă soluție, numai atunci când starea sănătății nu permite acordarea de servicii comunitare.

Legea urmărește asigurarea continuității între măsurile de protecție stabilite pentru copiii cu handicap și cele stabilite pentru adulții cu handicap, introducând serviciul de evaluare complexă a persoanelor adulte cu handicap la nivelul direcțiilor generale de asistență socială și protecția copilului județene și prin faptul ca asistentul maternal profesionist poate deveni asistent personal profesionist. De asemenea introduce conceptul de management de caz în protecția persoanei cu handicap, ocupării și încadrării în muncă a persoanelor cu handicap acordând facilități angajatorilor.

Nevoi prioritare în domeniul protecției, integrării și incluziunii sociale a persoanelor cu handicap. Analizând datele statistice, se conturează anumite nevoi punctuale care trebuie acoperite pentru a crește calitatea serviciilor oferite beneficiarilor persoane cu handicap: evaluarea persoanelor adulte cu dizabilități instituționalizate și neinstituționalizate; elaborarea de planuri individuale de intervenție și stabilirea nevoilor acestora; crearea și diversificarea serviciilor alternative – locuințe protejate, centru de zi, servicii de consiliere și suport; dezvoltarea și profesionalizarea echipelor de lucru, formate din asistenți sociali, psihologi, referenți, instructori de educație, specializați în asistența tinerilor cu handicap, introducerea conceptului de management de caz în protecția persoanei cu handicap, Implementarea legislației privitoare la acordarea drepturilor persoanelor cu handicap, precum și monitorizarea implementării acesteia; sensibilizarea și informarea opiniei publice asupra drepturilor tinerilor cu handicap în vederea îmbunătățirii atitudinii și comportamentului general privind problematica specifică a tânărului cu handicap; dezvoltarea parteneriatului public-privat în domeniul protecției speciale a persoanelor cu dizabilități, Integrarea

²³Legea nr.448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap a fost publicată în M.Of. al României nr.1.006 din 18 decembrie 2006. În urma modificărilor și completărilor ulterioare a fost republicată în M.Of. al României nr.1 din 3 ianuarie 2008, dându-se articolelor o nouă numerotare.

profesională și școlară a tinerilor cu dizabilități; menținerea locurilor de muncă a tinerilor cu handicap, prin acordarea de asistență la locul de muncă.²⁴

La nivelul județean principalii furnizori de servicii sociale și prestații sociale sunt: Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, Agenția Județeană de Prestații Sociale, autoritățile administrativ teritoriale, organizațiile neguvernamentale, unele culte religioase, alte organizații publice sau private. Aceste instituții, în multe cazuri au demarat proiecte comune care au dus la dezvoltarea serviciilor de asistență socială la nivel teritorial. Capacitatea lor de a iniția și derula servicii de asistență socială este diferită de la o comunitate la alta existând factori economici, politici, sociali, de mediu diferiți care influențează procesul de dezvoltare. Rețeaua de servicii sociale este distribuită inegal la nivelul județului. Există comunități care nu oferă nici un serviciu social dar oferă prestații sociale. Serviciile sociale au fost dezvoltate în ultimii ani în zona urbană și în cele mai multe cazuri la inițiativa instituțiilor statului sau a organizațiilor neguvernamentale. Puține comunități din zona rurală au dezvoltat servicii sociale, cu personal calificat în domeniul asistenței sociale.

Principiile care stau la baza Strategiei naționale pentru dezvoltarea sistemului de asistență socială pentru persoanele cu dizabilități și implicit la baza strategiei Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Bihor se fundamentează pe principiile enunțate de Organizația Națiunilor Unite, precum și pe cele care guvernează construcția sistemului de servicii sociale și sunt următoarele: Respectarea demnității umane; Promovarea împlinirii personale; Promovarea autonomiei persoanei; Promovarea participării și responsabilității; Facilitarea accesului la serviciile de îngrijire; Solidaritatea socială; Parteneriatul; Abordarea multidisciplinară; Libertatea de a alege; Egalitatea de șanse și nondiscriminarea; Transparența și responsabilitatea publică; Complementaritatea și abordarea integrată; Confidențialitatea.²⁵

Implementarea măsurilor stabilite în cadrul strategiei impune un proces de planificare multianuală bazat pe obiectivele generale și nevoile locale, precum și pe resursele materiale, financiare și umane disponibile. Monitorizarea și evaluarea implementării strategiei reprezintă activități de maximă importanță care pot determina revizuirea prezentei strategii, a planului național de acțiune și redefinirea unora dintre măsuri, în funcție de contextul social la nivelul

²⁴ Analiza cadrului legislativ european din domeniul - Servicii sociale www.serviciisociale.info..22/03/2013

²⁵ HOTARÂRE Nr. 541 din 9 iunie 2005 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare a sistemului de asistență socială pentru persoanele vârstnice în perioada 2005 EMITENT: GUVERNUL ROMÂNIEI PUBLICATA ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 541 din 27 iunie 2005

comunităților, de evoluția nevoilor beneficiarilor și a numărului acestora, de alte modificări legislative în domeniu.

Monitorizarea și evaluarea implementării strategiei și a planului de acțiune vor fi asigurate de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Bihor prin serviciile de specialitate proprii, în colaborare cu toți responsabilii desemnați și constau, în principal, în verificarea atingerii obiectivelor operaționale.

În județul Bihor serviciile de tip rezidențial atât publice cât și private sunt în număr insuficient deși există o nevoie acută în acest sens, astfel crearea acestui tip de servicii devine o prioritate strategică a Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Bihor. Strategia județeană în domeniul asistenței sociale își propune implementarea unui sistem de protecție socială care să valorizeze și să asigure o viață decentă persoanelor cu dizabilități a căror nevoi implica o nevoie crescută de servicii medicale, sociale și socio-medicale. Distribuția populației pe medii de viață socială impune diversificarea și dezvoltarea serviciilor adresate acestora cu preponderență în mediul rural.²⁶

De asemenea crearea unei baze de date la nivelul județului cu persoanele vârstnice aflate în nevoie se înscrie între demersurile imediate ce trebuie întreprinse pentru o cunoaștere amănunțită a situației sociale a acestei categorii de beneficiari. De exemplu în afara riscului de bătrânețe acoperit de sistemul de securitate socială prin asigurarea unui venit reprezentat de pensie, în cazul persoanelor de vârstă a treia se întâlnește o situație particulară, acestea având nevoie de două tipuri de suport, respectiv servicii sociale și medicale.

În aceste condiții, inițierea, dezvoltarea și acordarea serviciilor sociale și de sănătate, în special a celor de îngrijire personală, impun o politică unitară în domeniu pentru a realiza menținerea persoanei vârstnice la domiciliul său, dacă acest lucru nu este posibil, pentru a asigura suportul necesar continuării vieții într-o instituție de asistență socială.²⁷

²⁶ Consiliul Național al Persoanelor Vârstnice - www.cnpv.ro/.../91-baza-de-date-cu-unitatile-care-asista-persoanele... ..22/03/2013

²⁷ HOTARÂRE Nr. 541 din 9 iunie 2005 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare a sistemului de asistență socială pentru persoanele vârstnice în perioada 2005 EMITENT: GUVERNUL ROMÂNIEI PUBLICATA ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 541 din 27 iunie 2005

BIBLIOGRAFIE

1. AITCHISON, CLAIRE. *From Leisure and Disability to Disability Leisure: developing data, definitions and discourse*”, *Disability & Society*, 18(7);, 2003,955-969.
2. ANDERSON, BATHLE,
DEES, GREGORY., *Rhetoric, Reality and Research: Building a solid Foundation for the practice of Social Entrepreneurship* in *Social Entrepreneurship: New models of sustainable Social Change*, edited by Alex Nicholls, 144-68. London: Oxford University Press, 2006
3. ATANASIU ALEXANDRU *Dreptul securității social* Editura Actami, București, 1996.
4. BANKS, PAULINE,
COGAN, NICOLA,
DEELEY, SUSAN,
HILL, MALCOM,
RIDDELL, SHEILA,
TISDALL, KAY. *Seeing the Invisible: Children and Young People Affected by Disability*’, *Disability and Society*, 16 (6): 797-814, 2001
5. BARBER, BENJAMIN *How globalism and tribalism are reshaping the World*, New York, Ballantine Books, 1995.
6. DELOITTE&TOUCHE, *Access to Assistive Technology in the EU* , 2003, și BCC Research, 2008
7. DURAND , JEAN-
DOMINIQUE *Europa democrației creștine*, Iași, Institutul European, 2004.
8. DUȚU, ALEXANDRU *Ideea de Europa și evoluția conștiinței europene*, București, Editura All Educațional, 1999.
9. GHERGUȚ, ALOIS *Psihopedagogia persoanelor cu cerința speciale. Strategii de educație integrată*, (2001),
10. GHIMPU SANDALĂ
ȚICLEA ALEXANDRU,
TUFAN CONSTANTIN
GRIGORESCU *Dreptul securității social. Ed. All Beck, București 1998*
11. CONSTANTIN (COORD.) *Dimensiunea socială a Uniunii Europene*, Editura Societatea Română de Economie, Economica, IRLI, anul XI, 2002, p.200
12. HANTRAIS, LINDA *Social Policy In The European Union* Editura Palgrave Macmillan 2007
13. INGRID. GOGOLIN *Linguistic and Cultural Diversity in Europe: A Challenge for Educational Research and Practice.* : in *Educational Research Journal*, vol. 1,nr. 1,p. 123-138.,2002
14. IOAN AL XXIII-LEA *Pacem in terris*, Morcellina, Brescia 1963, p. 39.
15. MARIUS. SALA,
IOAN VINTILA-
RĂDULESCU *Limbile Europei*, Bucuresti, Editura Univers Enciclopedica, 2001
16. MANOLESCU, ANCA *Europa și întâlnirea religiilor*, Iași, Editura Polirom, 2005.
17. MARA, DANIEL., *Guvernul României Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu*, București, 2000
18. MARGA, ANDREI *Reconstrucția pragmatică a filosofiei*, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 31-32
19. MARGA, ANDREI *Filosofia lui Habermas*, Editura Polirom, 2006.
20. MARITAIN, JACQUES *The Rights of Man and Natural Law*, Ed. Phoenix Books, Chicago, 1951
21. MARITAIN, JAQUES *Man and the state*, Ed. Phoenix Books, Chicago, 1951
22. MARITAIN, JAQUES *La persona e il bene comune*, Morcellina, Brescia 1948.
23. MIRON, DUMITRU *Economia Uniunii Europene*, București, Editura Luceafărul, 2002, p. 393
24. MUNGIU-PIPPIDI, ALINA
(COORD.) *Doctrina politice,* , Iași, Polirom, 1998.
25. OLERON, PIERRE *Educația copiilor handicapați fizic*, editura: DIDACTICA SI PEDAGOGICA, 1970,
26. PERISSET, JEAN-CLAUDE *Kirche, Oekumene und Politik, Congresul despre familie și viața*, București, Editura Patriarhiei 2001.
27. PETCU, CORNELIA *Economie și politici sociale. Caracteristici ale sistemului de protecție socială a șomerilor în țările Uniunii Europene*, București, Editura Academiei Române, 2002.
28. PREDĂ, RADU *Revoluția europeană și Bisericele*, în rev. „Renașterea”, nr. I, 2003, p. 3.
29. PURCIA, SEVER, *Strategii didactice în educația incluzivă*, București: Ed. Didactică și Pedagogică, 2004
30. RATZINGER, JOSEPH
HABERMAS, JÜRGEN *Dialectica secularizării. Despre rațiune și religie*, Editura „Biblioteca Apostrof”, Cluj-Napoca, 2005
31. SĂLĂVĂSTRU, DORINA *Psihologia educației*, Polirom, 2004, p.18

32. SERGIU TAMAS *Dicționar politic* – Editura Academiei, 1993
33. VERGINIA CREȚU *Definiția handicapului din perspectiva Drepturilor omului și a științei contemporane* Universitatea din București
34. VRĂȘMAȘ, TRAIAN, *Ocotirea și integrarea copiilor handicapați*, Sibiu: Ed.Psihomedica, 2003.
35. VRĂȘMAȘ, TRAIAN, DAUNT, PATRICK, MUȘU, IONEL, *Integrarea în comunitate a copiilor cu cerințe educative speciale*, (1996).
36. ZAMFIR CĂTĂLIN, VLĂSCLEANU LAZAR *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, București 1993.
37. ZĂPĂRȚAN, LIVIU-PETRU *Doctrina Politice*, Editura Fundației Chemarea IAȘI 1994
38. ZĂPĂRȚAN, LIVIU-PETRU *Consolidarea construcției europene, în Uniunea Europeană după 50 de ani. Între entuziasmul extinderii și aprofundarea integrării* (Cluj-Napoca: Argonaut, 2007), 22-23.
39. ZĂPĂRȚAN, LIVIU - PETRU *Construcția Europeană*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2000, p.44
40. *** *Guvernul României, Departamentul pentru integrare europeană, Ediția a III-a, București, martie 1998, Europei, iulie 2000*

Websit-uri și articole online

41. BIRZEA, CEZAR http://www.form-eed.ro/assets/files/4_Diversitatea_CB.pdf - Seminar de formare- Diversitatea-2011. 25/03/2013
42. BORZA, SORIN *Criza proiectului european și remanentele etice ale culturii.* <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/167/art15-Borza.php> 25/03/2013
43. BULGARU, MARIUS, NITĂ, RODICA *Ghid de bune practici și greșeli de evitat în realizarea Masterplan-ului de Dezvoltare Locală:* <https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:rUZO70Km99UJ:cms.ps.ro/media/31166/355ghiddebunep practici.pdf>
44. CIORTEA, VERONICA *Stabilitate și securitate regională* www.academia.edu/stabilitate_si_securitate_regionala /25/03/2013
45. GILCA, CONSANTIN *Noi teorii în dreptul muncii II - Prezentarea și analiza Legii din 1912 - primul Cod al muncii roman.* http://www.dreptonline.ro/articole/articol.php?id_articol=64/25/03/2013
46. GUTTMAN FILIP *Percepția persoanelor cu deficiente de vedere* www.academia.edu/.../Percepția_persoanelor_cu_deficiente_de_vedere 25/03/2013
47. IORGA, ELENA; ERCUȘ, LOREDANA *. Diagnoză cu privire la mediul de angajare pentru persoanele cu dizabilități Programul Uniunii Europene pentru Ocuparea Forței de Muncă și Solidaritate Socială – PROGRESS (2007–2013).* www.ipp.ro/profiles.php?IDfile=170. 25/03/2013
48. KOKOTT JULIANE *Concluziile Avocatului General* eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX...RO.. 25/03/2013
49. MATEI, LUCICA *Teme majore ale europenizării administrației publice.* p1 www.admpubl.snspa.ro/25/03/2013
50. MOȘTOFLEI, CONSTANTIN *Dinamica-Mediului-European-de-Securitate* <http://www.scribd.com/doc/78334070/25/03/2013>
51. MUGIU-PIPPIDI, ALINA *Doctrina-Politice-* <http://www.scribd.com/doc/120139261/25/03/2013>
52. NECULAU, ADRIAN; FERREOL, GILLES *Handicap - ro.wikipedia.org/wiki/Handicap.* “Minorități, marginali, excluși” Iași, Ed. Polirom, 1996/25/03/2013
53. NEUMANN, LILIANA *Rezumat - Institutul de Studii Doctorale* doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea...internationale/NEUMANN_LILIANA... /25/03/2013/
54. OVIDIU SITTERLI *Funcționarea mecanismului de coordonare și cooperare instituțională la nivel local.* www.mmuncii.ro/Incluziune/ /25/03/2013
55. RAIU, CĂTĂLIN-VALENTIN *Reflecția teologico-politică asupra subsidiarității:* <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/147/art10-raiu.html>/25/03/2013
- *** *Acces & Ergonomie pentru eGovernment* www.baum.ro/accesgov/index.php?language=ro&pagina... /25/03/2013
56. *** *Aderarea României la Uniunea Europeană: capitolele de negociere,* http://ec.europa.eu/romania/documents/eu_romania/tema_20.pdf/25/03/2013
57. *** *Aici - Europa* ec.europa.eu/romania/documents/.../transcript_conferinta_cluj.pdf/25/03/2013
58. *** *Analiza cadrului legislativ european din domeniul - Servicii sociale* www.serviciisociale.info Dezbateri al Uniunii Europene – Europa. [www.europarl.europa.eu/.../rendu/.../P7_CRE\(2010\)06-15_RO.pdf](http://www.europarl.europa.eu/.../rendu/.../P7_CRE(2010)06-15_RO.pdf)

59. *** Analiza capacității de absorbție a fondurilor comunitare
.www.ier.ro/documente/studiideimpactPaisIII.../Pais3_studiu_1_ro.pd...
60. *** Asistența socială pentru persoanele cu handicap mintal
www.acuz.net.../Asistenta_sociala_pentru_persoanele_cu_handicap_...
61. *** Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale
tempus2010.usm.md/ManualePDF/AspecteAS.pdf/25/03/2013
62. *** Authoring Tool Accessibility Guidelines 1.0 www.w3.org/TR/WAI-AUTOOLS/-/25/03/2013
63. *** Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap. Accesibilități -
www.anph.ro/tematica.php?id=11/25/03/2013
64. *** Baza de date a revistelor științifice Reviste.asm.md/files/Revista-2006-3-JIS-B5.pdf Revista 2006-3
JIS B5/25/03/2013
65. *** Casa Sectoriala de Pensii Istoricul pensiilor în România, în ultimii 80 de ani
www.mapn.ro/structuri/csp/istoric.html/25/03/2013
66. *** Casa Sectoriala de Pensii www.mapn.ro/structuri/csp/istoric.html/25/03/2013
67. *** Către principii comune ale flexisecurității europa.eu > ... > Politicile comunitare pentru ocuparea
forței de muncă/25/03/2013
68. *** Centrul de Resurse pentru Economie Capitolul VI.pdf Sociala
www.economiesociala.net/imag/files.../932367154e2d2592bcd09.pd.. /25/03/2013
69. *** Centrul de Resurse pentru Economie Sociala,
www.economiesociala.net/imag/.../14117623864e2d25ab77f02.pdf.p 4/25/03/2013
70. *** Clearing House (CH) on international developments in child, youth and family policies http://
http://www.childpolicyintl.org//25/03/2013
71. *** COMISIA EUROPEANĂ Bruxelles, 6.6.2012 COM(2012) 280 final ... eur-
lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012. /25/03/2013
72. *** Comisia Europeană Persoane cu handicap - ec.europa.eu/health-eu/my_health/people.../ngo_ro.htm
- Belgia/25/03/2013
73. *** Componentele protecției sociale in diferite state din europa – Stiucum www.stiucum.com >
MANAGEMENT > management social EAPN, 1996., pp.332-333/25/03/2013
74. *** CONCEPTE GEOPOLITICE PUTERE – MAREA PUTERE .Geopolitica.ase.ro/doc/curs1_7.pdf
75. *** Consiliul Județean Bihor. Raportul Președintelui pe anul 2011 -
www.cjbihor.ro/pdf/raport_pres2011.pdf/25/03/2013/
76. *** Consiliul National al Persoanelor Varstnice - www.cnpv.ro.../91-baza-de-date-cu-unitatile-care-
asista-persoanele...persoanele vârstnice în perioada 2005 EMITENT: GUVERNUL ROMÂNIEI
PUBLICATA ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 541 din 27 iuni 2005/25/03/2013/
77. *** Consiliul Uniunii Europene - Europa
www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data.../QC3210249ROC.pdf PROIECTUL EUROPA
2030/25/03/2013/
78. *** Conventia asupra eliminarii tuturor formelor de discriminare
www.mpsfc.gov.md/file/.../criterii_raportare_cedaw_ro.doc. /25/03/2013/
79. *** Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. septembrie 2008
www.anph.ro/.../25/03/2013/
80. *** Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități
www.mpsfc.gov.md/file/tratate/Conv_ONU_disabilitati_md.doc/25/03/2013/
81. *** Criza sistemului economico-social și a structurilor economiei .orice.info.../criza-sistemului-
economico-social-si-a-structurilor-econ.. /25/03/2013/
82. *** Cultura si religie in Europa - Centrul de Studii Europene.
www.cse.uaic.ro/_fisiere/...curs/II_Cultura_si_religie_in_europa.pdf/25/03/2013/
83. *** Curtea de Conturi .Auditul programelor sociale
www.curteadeconturi.ro/sites/ccr/RO.../raport_prog%20soc.pdf.p4/25/03/2013/
84. *** Dezbateri al Uniunii Europene - Europawww.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//.../25/03/2013/
85. *** Dezbateri ale Uniunii Europene www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef/25/03/2013/
86. *** Dezbateri parlamentare www.cdep.ro > ... > Proceduri parlamentare > Dezbateri > Calendar
2009/25/03/2013/
87. *** Dezvoltarea personalitatii la copii si adolescenti | Index Medical www.romedic.ro/dezvoltarea-
personalitatii-la-copii-si-adolescenti/25/03/2013/
88. *** DGASPC Bihor Strategia judeteana de dezvoltare a serviciilor ... -
www.dgaspcbihor.ro/.../25/03/2013/
89. *** Direcția Generala de Asistența Socială și Protecția Copilului Bihor. Istoricul Serviciilor Sociale
www.dgaspcbihor.ro//25/03/2013/
90. ***
PersonnesHandicap%25C3%25A9es%28French%29%28AWIPH%29.
html&usg=ALkJrhg8wGd3z1sKGQM3Z0wEs774ybE6dQ/25/03/2013
91. *** PHARE - Wikipedia mro.wikipedia.org/wiki/PHARE
92. *** Politica de cooperare pentru dezvoltare și Politica de ajutor umanitar

93. *** www.ier.ro/documente/politica_aud_brosura_nr.2/25/03/2013
Politica socială și de ocupare a forței de muncă: principii generale
circa.europa.eu/irc/opoce/fact/socialemploy/article7284/25/03/2013
94. *** [Politica socială Wikipedia ro.wikipedia.org/wiki/Politica_socială](http://Politica%20social%C3%A2%20Wikipedia%20ro.wikipedia.org/wiki/Politica_social%C3%A2)
95. ***
96. *** Politici sociale si ocuparea fortei de munca - Fonduri Europene
eufinantare.info/Documente/Capitol13PoliticaSociala/25/03/2013
97. *** Politici sociale si ocuparea fortei de munca - Fonduri Europene
eufinantare.info/Documente/Capitol13PoliticaSociala.pdf/25/03/2013
98. *** Politici sociale si ocuparea fortei de munca-Fonduri Europene
eufinantare.info/Documente/Capitol.13PoliticaSociala.pdf/25/03/2013
99. *** Politici sociale si ocuparea fortei de munca. <http://biblioteca-digitala-online.blogspot.ro/2013/01/politicile-sociale-si-ocuparea-fortei.html/25/03/2013>
100. *** Politique sociale européennes. Une voie à suivre pour l'Union, „Livre Blanc”, COM (94)333 din 27 iulie 1994/25/03/2013
101. *** Protecția socială - incluziunesociala.ro www.incluziunesociala.ro/.../89_protectia_sociala_a_pers_cu_handicap/25/03/2013
102. *** Protecție socială in Suedia suedia.info.freediscussions.net/t101-protectie-sociala-in-suedia/25/03/2013
103. *** Raport cu privire la situatia educatiei incluzive - Centrul Educatia
www.cedu.ro/programe/parteneriat/respdf/Raport.pdf/25/03/2013
104. *** Reglementări europene în domeniul ocupării forței de muncă
www.mmuncii.ro/pub/20b24c3781c88028a109766c91efca67/25/03/2013
105. *** Repere si practici actuale - ISE nou2.ise.ro/wp-content/uploads/2005/.../2006_lucrare_ed_in_fam.pdf./25/03/2013
106. *** Reprezentările sociale la copii cu deficiente ... - Psihologia
Online www.psihologiaonline.ro/download/lucrari/L004_RSCopii.pdf/25/03/2013
107. *** Revista de Asistența socială www.revistadeasistentasociala.ro > Home > Arhiva > 2012 > Numar: 1/25/03/2013
108. *** Revista de Politici si Administratie Publica vol.3 - Snfp snfp.ro/wp-content/uploads/2012/10/rev.-3.pdf/25/03/2013
109. *** Revista didactica international 2010 - Casa Corpului didactic.
www.ccdcs.ro/.../revista_didactica_international_2010_interior.pdf/25/03/2013/
110. *** ro.scribd.com/doc/.../Asistenta-Sociala-a-Persoanelor-Cu-Handicap/25/03/2013/
111. *** ro.scribd.com/doc/124053049/CRESTIN-DEMOCRATIA/25/03/2013/
112. *** ro.scribd.com/doc/63330217/St-C-PE-A-III/25/03/2013/
113. *** ro.scribd.com/doc/69565576/doctrina-politica/25/03/2013/
114. *** ro.scribd.com/doc/95264227/definirea-dizabilitatii/25/03/2013/
115. *** ro.wikipedia.org/wiki/Managementul_proiectelor/25/03/2013/
116. *** Scritube www.scribube.com/.../ACTORII-SI-INSTITUTIILE-IMPLIC93564.p.../25/03/2013/
117. *** Scurt istoric al serviciilor publice de ocupare | ANOFM www.anofm.ro/scurt-istoric-al-serviciilor-publice-de-ocupare/25/03/2013/
118. *** Secretariatul General al Guvernului. Notă de fundamentare -
www.sgg.ro/nlegislativ/docs/2012/12/b_d04h5jg6k7vcqzns2m.pdf/25/03/2013/
119. *** Sfera Politicii nr. 76 www.sferapoliticii.ro/sfera/pdf-1/Sfera_76.pdf/25/03/2013/
120. *** Sinteza privind Politicile Publice. www.policy.hu/chiritoiu/brosopolpubl.pdf/25/03/2013/
121. *** Sisteme si Institutii de Asigurari Sociale - Scribd ro.scribd.com/doc/52710591/Sisteme-si-Institutii-de-Asigurari-Sociale/25/03/2013/
122. *** Sistemul de informare reciprocă privind protecția socială MISSOC, 1996, pp.43-44; EAPN, 1996, pp.330-331
[/25/03/2013/](http://25/03/2013/)
123. *** Sistemul de protecție speciala a persoanelor cu handicap www.scribube.com/.../SISTEMUL-DE-PROTECTIE-SPECIALA2031/25/03/2013/
124. *** Sistemul-de-protectie-speciala <http://www.scribube.com/economie2031410163.php/25/03/2013/>
- Spațiul Social European www.csnmeridian.ro/articol/ro/84//25/03/2013/

125. ***
Spațiul Social European www.csnmeridian.ro/files/docs/EUR%201.DOC/25/03/2013/
126. ***
Strategia Europa 2020 ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/complet_ro.pdf/25/03/2013/
127. ***
Strategia județeană de dezvoltare a serviciilor sociale - www.cjbihor.ro/.../20.12.2012%20Strategia%20jud.../25/03/2013/
128. ***
Studiu asupra sistemului de protecție socială în România www.acuz.net/Studiu_asupra_sistemului_de_protectie_sociala_in_Romania/25/03/2013/
129. ***
Studiu privind angajarea persoanelor cu dizabilități - Institutul pentru politici publice... www.ipp.ro/profiles.php?IDfile=170/25/03/2013/
130. ***
Uniunea europeană: istoric, instituții, procese decizionale. Institutul European din România www.iер.ro/documente/EU/25/03/2013/
131. ***
Universitatea Babeș-Bolyai. Noțiuni generale despre învățare - www.dppd.utcluj.ro/dppd/database/Curs%20-%20Invatarea.pdf/25/03/2013/
132. ***
User Agent Accessibility Guidelines (UAAG) 2.0 www.w3.org/TR/UAAG20/-/25/03/2013/
133. ***
Web 2.0 - Wikipedia ro.wikipedia.org/wiki/Web_2.0/25/03/2013/
134. ***
Web Accessibility Initiative (WAI) - home page www.w3.org/WAI/-/25/03/2013/
135. ***
WebVOX este o aplicație care citește cu voce tare paginile de internet în limba română www.baum.ro/webvox/25/03/2013/
136. ***
Wikipedia Web Content Accessibility Guidelines -en. wikipedia.org/.../Web_Content_Accessib/25/03/2013/
137. ***
www.nec.ro/fundatia/nec/publications/saracie.pdf/25/03/2013/
138. ***
www.anph.ro/statistici/25/03/2013/
139. ***
www.asociatia-alsterdorf.ro/activitati.htm/25/03/2013/
140. ***
www.ces.eu.int/25/03/2013/
141. ***
www.coddeconduitaong.ro/resurse/Ghid_de_Bune_Practici_ONG.pdf/25/03/2013/
142. ***
www.dgaspcbihor.ro/25/03/2013/
143. ***
www.iccv.ro/oldiccv/romana/revista/rcalvit/pdf/cv2000.1-4.a02.pdf/25/03/2013/
144. ***
www.ilo.org/25/03/2013/
145. ***
www.infoeuropa.ro/25/03/2013/
146. ***
www.insse.ro/cms/files/IDDT%202012/StatagiaDD.pdf/25/03/2013/
147. ***
www.ipp.ro/library/Manual%20Politici%20Publice%20IPP.pdf/25/03/2013/
148. ***
www.ipp.ro/library/Manual%20Politici%20Publice%20IPP.pdf Manual Politici Publice IPP.pdf - Institutul pentru Politici Publice/25/03/2013/
149. ***
www.Manual_Politici_Publice_IPP.pdf - Institutul pentru Politici Publice/25/03/2013/
150. ***
www.mmuncii.ro/old/ro//print-365-articol.html/25/03/2013/
151. ***
www.mmuncii.ro/pub/.../images/.../2%20-%20JIM_Romania.pdf/25/03/2013/
152. ***
www.policy.hu/chiritoiu/brosopolpubl.pdf/25/03/2013/
153. ***
www.policy.hu/chiritoiu/brosopolpubl.pdf Intelegind actiunile Administratiei. Sinteza privind Politicile Publice. /25/03/2013/
154. ***
www.scribd.com/doc/85426785:Ce_sunt_politicile_publice?_1_-Scribd/25/03/2013/
155. ***
www.scribube.com/.../politice/CRESTIN-DEMOCRATIA43856.php/25/03/2013/
156. ***
www.scribube.com/stiinta/.../Ce-sunt-politicile-publice203192217.ph.../25/03/2013/
157. ***
www.sferapoliticii.ro/sfera/118/art2-vaidda.html/25/03/2013/
158. ***
www.soros.md/files/publications/.../ghid%20roman%20GATA.pdf/25/03/2013/
159. ***
www.ue.eu/25/03/2013/
160. ***
www.unicef.org/romania/ro/Raport_CRJ.pdf/25/03/2013/
161. ***
www.uniuneauropeană.go.ro/25/03/2013/
162. ***
www.vaph.be/vlafo/view/nl/204713-en.html/25/03/2013/